

Звіти садів

Звіт Харківського Ботанічного Саду з 1 жовтня 1925 до 30 вересня 1926 року

Харківський Ботанічний Сад займає коло 9 дес. площі. На території саду є: 1) оранжереї, загальною площею в 694 кв. м., де містяться колекції помірного, субтропічного та тропічного клімату; 2) парники для культур; 3) ділянка для експериментальних дослідів та 4) значна територія з повітряними культурами. На території повітряних культур є такі відділи: систематичний (флора України), біологічний, екологічний (рослини суспільства України), дендрологічний, відділ медичних та технічних рослин.

При саді є величезний гербарій, один із найбагатіших та найцікавіших не тільки на Україні, але й узагалі в Союзі, бо в ньому переховується рослини всієї земної кулі (всього коло мільйону гербарних екземплярів та коло 60.000 видів). До складу цього гербарію входять такі окремі гербарії: Турчанінова (тут переховується рослини з усього світу), Черняєва, Щеглеєва, флори Союзу, флори України, флори Харківщини, різні криптогамічні гербарії (водорості, гриби, обрісники та мохи) і т. інш. Помешкання гербарію, на жаль, дуже мале, і коло половини його експонатів переховується в будинку Ботанічного корпусу Харківського ІНО; не вистачає також шахов та лабораторного умеблювання. За звітний термін провадилось технічне впорядкування переважно українських матеріалів.

З 1921 року при саді розпочато організацію спеціальної ботанічної бібліотеки, яка що-року поповнюється українськими, російськими та закордонними виданнями (ботанічні журнали та неперіодичні видання, окремі книги у спеціальних питаннях).

В останньому році за головною участю консерватора гербарію саду зібрано насіннєвий матеріал у кількості декількох сот видів, список яких (*Index seminum, que Hortus Botanicus Charkoviensis pro mutua commutatione offert*, 1926) надруковано та розіслано до установ СРСР за кордон. Року 1926 в обмін на насіннєвий матеріал Харківський ботанічний сад (*Index sem., quae H. B. Ch. pro mutua comm. Lff. 1925*) одержав значну кількість насіння (коло тисячі пакетиків) від ботанічних установ СРСР та переважно з-за кордону.

Персонал саду.

Штатний персонал саду складався з таких осіб: директор саду — проф. Л. Шкорбатов, учений садовод — І. Філіпшин, консерватор гербарію — Е. Лавренко, діловод, садівник, садові робітники (4 особи), двірник, грубник та конюх.

Науково-дослідча діяльність.

В гербарії обробляли матеріали що до флори України різні особи, переважно співробітники науково-дослідчих кафедр та Бот. Секції С.-Г. Наук. Ком. Укр. та окремі особи з м. Харкова та інших міст Союзу.

Штатний персонал саду працював над такими питаннями:

Директор Саду (проф. Л. Шкорбатов) відповідно до своєї спеціальності вивчав рослинність мікроорганізмів у системі річок Лопані, Уд та Дінця, з головним завданням — вияснити водочистну здатність текучих водоймищ околиць м. Харків.

Консерватор гербарію (Е. Лавренко) обробив матеріали що до флори та рослинності Донецького кряжу та Дніпрового Низу. Працював над питаннями геоботанічного районування України.

Особи, що перебувають у м. Харкові, працювали над такими питаннями:

В. Андреїв (проф. ХСГІ) обробляв род *Fagaceae*, *Betulaceae*, *Salicaceae* флори України.

О. Волоховська (асистент Харк. Вет. Інст.) обробляла свої збірки рослин в околицях м. Харкова.

Н. Десятова-Шостенко (зав. Бот. Відд. Наук. Степов. Ст. в Асканія-Нова) обробляла гербарні матеріали з Асканії-Нова та род. *Borraginaceae* та *Labiatae* Укр. фл.

М. Клоков (наук. співроб. науково-дослідчої кафедри ботаніки) обробляв гербарний матеріал з Маріупільської округи та деякі критичні форми з родин *Caryophyllaceae*, *Polygonaceae*, *Compositae* укр. фл.

М. Котов (наук. спеціаліст С.-Г. Наук. Ком. Укр.) обробляв гербарний матеріал, що він зібрав по річках Інгул та Інгулець та род. *Scrophulariaceae*, *Violaceae*, *Cruciferae* укр. фл.

А. Кузьменко (наук. спеціаліст Бот. Секції С.-Г. Наук. Ком. Укр.) робив літературні та гербарні розвідки що до культурних рослин Укр.

Ф. Левин обробляв род. *Malvaceae* укр. фл.

В. Михайловський (проф. ХІНО та Харк. Вет. Інст.) робив гербарні розвідки.

Г. Неїченко (наук. спеціаліст Бот. Секції С.-Г. Наук. Ком. Укр.) переводив літературні та гербарні розвідки що до бур'янових рослин Укр.

С. Постригань (аспірант наук.-досл. кафедри застос. Бот.) обробляв гербарний матеріал зібраний по деяких лісництвах України.

О. Прянішніков обробляв гербарний матеріал з острова Тендера.

А. Резцова — гербарні розвідки.

М. Центілович (співроб. Стазри) — гербарні розвідки.

Особи, що приїздили до Харкова з інших місць України та Союзу, працювали над такими питаннями:

Г. Дохман (Москва) — гербарні розвідки що до флори цілин Старобільщини.

С. Дзевановський (Симферопіль) — обробляв критичні форми півдня України та Криму.

О. Гросгейм (Тифліс, ботаник Тифл. Бот. Саду) — обробляв род. *Crassulaceae*, *Quagraceae*, *Dipsacaceae* та ін. укр. флори.

О. Єльяшевич (Дніпропетровськ, виклад. Дніпропетр. ІНО — гербарні довідки по род. *Superaceae* та *Cruciferae*.

С. Іллічевський (Полтава) — обробляв критичні форми флори Полтавщини.

А. Порецький (Ленінград, співробітник геобот. відд. Головн. Бот. Саду) — ознайомлювався з гербарними матеріалами з Дніпрового Низу.

О. Фомін (акад., Київ) — обробляв *Peridophyta Gymnospermue* Укр.

Для обробки, на запрошення окремих учених, надсилали гербарний матеріал з саду до Києва, Москви, Ленінграду та закордону в Німеччину (Berlin · Dahlen) та Швейцарію (Schaffhausen).

На території саду з участю вченого садовода І. Філіпішина переведено такі досвідні роботи:

1. Зав. Від. Селекції Харк. Обл. С.-Г. Досвід. Ст. О. Гельмер по вегетативному розмноженню цукрового буряку (роботу переведено за технічною допомогою студентів ХСГІ).

2. Укр. Відд. Всесоюзн. Інст. Прикл. Ботаники по вирощуванню колекції баштаних та городніх рослин з Туркестану.

3. Бот. Секція С.-Г. Наук. Ком. Укр. (під керуванням агр. Б. Енкана) по акліматизації кенафа та досвіди над олійним сонячником.

Науковий персонал саду, а також узагалі особи, зв'язані з науковою діяльністю саду, публікували свої дослідчі роботи в різних наукових органах України, Союзу та закордону. Тепер у вищезгаданих осіб є матеріалів до друку (науково-дослідчі роботи) коло 25 — 30 аркушів.

Науково та учбово-показова діяльність.

Як науково та учбово-показова установа, ХБС, подібно до минулих років, ставив за своє завдання, по зможі, відповідати на запитання різних кіл населення, як місцевого, так і позамісцевого. За звітний рік сад одвідувало коло 2.000 осіб, а саме: студенти вузів, технікумів, учні профшкіл та шкіл соцвиху, комсомольці, піонери, службовці та робітники різних профорганізацій.

В педагогічній праці сад брав безпосередню участь своїми колекціями і в оранжеріях, і в повітряних культурах. Всі ці колекції пристосовано для завдань викладання (систематичні, екологічні та інші). Крім того, Харківський ботанічний сад давав матеріали для практичної праці з систематики, анатомії та дендрології для вузів, технікумів, а також шкіл профосу та соцвиху. На території ботанічного саду переведено практичні роботи з садівництва та дендрології із студентами ХСГУ і з систематики рослин — із студентами ХІНО.

Господарська діяльність ботанічного саду та його найважливіші потреби.

За звітний рік Харківський ботанічний сад продовжував свою роботу по відбудуванню оранжерій, що за минулі роки значно зруйнувалися. Особливу увагу звернуто на відбудування оранжерій для вигонки та розмножування рослин, де збудовано великий басейн, пристосований для тропічної водної рослини *Victoria regia*. Згадану рослину передбачається виплекати на осінь біжучого (1927) року. Крім того, зроблено ґрунтовний ремонт опалення оранжерій. На території саду зроблено : 1) перекид ґрунту для поліпшення ділянки з пісковою рослинністю України ; 2) спеціальну скельну горку для альпійської рослинності, розсадженої на належних місцях.

На жаль, робота поліпшення тих чи інших відділів саду затримується через недостачу коштів.